

УДК 008:001.8

Петруня-Пилявська Наталія Анатоліївна

*кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних наук
Івано-Франківський національний університет нафти і газу*

Петруня-Пилявская Наталья Анатольевна

*кандидат исторических наук, доцент кафедры общественных наук
Ивано-Франковский национальный университет нефти и газа*

Petrunia-Pilyavska Natalia

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor of the Department of Social Sciences
Ivano-Frankivsk National University of Oil and Gas*

**ПРИКЛАДНА КУЛЬТУРОЛОГІЯ ЯК КОНСТРУКТ КУЛЬТУРИ
ПРИКЛАДНАЯ КУЛЬТУРОЛОГИЯ КАК КОНСТРУКТ КУЛЬТУРЫ
APPLIED CULTURAL AS A CONSTRUCT OF CULTURE**

Анотація. У статті розглянуто проблематику міждисциплінарного характеру прикладної культурології. Досліджено прикладну культурологію як конструкт культури з її характерологічними особливостями та специфічним предметом дослідження. Розглянуто відмінність прикладної культурології від фундаментальної культурології. З'ясовано характерологічні особливості прикладної культурології, такі як різноманітності застосовуваних методів, специфіка у виборі методологій для кожного конкретного дослідження. Проаналізовано прикладний рівень культурології, такий як функціональна спрямованість, гранична характерологічна особливість.

Ключові слова: культура, культурологія, конструкт, прикладна культурологія, фундаментальна культурологія.

Аннотация. В статье рассмотрена проблематика междисциплинарного характера прикладной культурологии. Исследовано прикладную культурологию как конструкт культуры с ее характерологическими особенностями и специфическим предметом исследования. Рассмотрено отличие прикладной культурологии от фундаментальной культурологии. Выяснено характерологические особенности прикладной культурологии, такие как разнообразия применяемых методов, специфика в выборе методологий для каждого конкретного исследования. Проанализировано прикладной уровень культурологии, такой как функциональная направленность, предельная характерологическая особенность.

Ключевые слова: культура, культурология, конструкт, прикладная культурология, фундаментальная культурология.

Summary. The article deals with the problems of interdisciplinary nature of applied cultural studies. Applied culturology as a construct of culture with its characteristic features and specific subject of research is investigated. The difference between applied cultural studies and fundamental cultural studies is considered. The characteristics of applied cultural studies, such as the variety of methods used, the specifics of the choice of methodologies for each particular study, were clarified. The applied level of cultural studies, such as functional orientation, borderline character trait, is analyzed.

Key words: culture, cultural studies, construct, applied cultural studies, fundamental cultural studies.

Актуальність статті продиктована загальнотеоретичною проблематикою теорії культури, що торкаються її предметної сфери і завершення процесів інституалізації, пов'язаних із формуванням прикладного аспекту наукових досліджень у галузі історії та теорії культури. На даний історичний момент низка наукових дисциплін

претендує на культуру як на власну, характерологічну, предметну сферу: культурологія, соціологія, антропологія, етнологія і філософія. Крім того, функціонують низка напрямів, які вивчають різні конструкти культури — філософія культури, соціологія культури, економіка і менеджмент культури, історія культури та ін. Це можна пояснити трансформацією трактування культури і її впливу на суспільство та на людини як предмет дослідження, розширенням меж конструктів культури, що сприяє підвищенню наукового інтересу до проблематики культури. Розростання процесів соціокультурного розвитку з національних до глобальних, становлення мультикультурної постіндустріальної цивілізації, перетворення характеру взаємовідносин людської особистості з соціумом, пошук засобів культурної адаптації людини в досягненнях техногенного світу та інформаційної цивілізації, руйнування багатьох основ традиційного життєвого укладу поширення феномену масової культури сприяли до появи нових наукових концепцій, які розглядають культуру як концепт культурології [1, с. 255]. Предметом нашого дослідження є такий конструкт культури, як прикладна культурологія, яка вивчає соціально-культурне проектування, його специфіку, розвиток соціально-культурної сфери як галузі проектної діяльності, соціально-культурні проекти загальнонаціонального, регіонального та місцевого рівнів, проблемний аналіз соціально-культурних проектів та багато іншого. На сьогодні склалась ситуація, коли культурологія стали розуміти як науку, що вивчає культуру як цілісність, специфічну функцію і модальність людського буття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З 1980-х років в наукових колах дедалі частіше стали оперувати такими поняттями, як «практична культурологія» і «прикладна культурологія» стосовно проблематики низки досліджень, які стосуються цілого спектра різнобічних процесів і культурологічних явищ. Як окремий напрям культурології прикладна культурологія дістала свого розвитку з початку 2000-х років, і тому ми

можемо стверджувати про її характерологічне спрямування, що зачіпають проблематику розв’язуваних завдань, які відрізняють її від фундаментальної культурології [3, с. 25]. Якщо фундаментальна культурологія вивчає культуру з метою теоретико-методологічного та історичного пізнання, опрацьовує категоріальний апарат і методи її дослідження, то прикладна культурологія орієнтується на використання фундаментальних знань про культуру з конкретними практичними цілями, а саме — під час прогнозування, проектуванні і регулювання культурних процесів, актуальних в сучасному суспільстві; у розробці спеціальних технологій трансляції культурного досвіду і механізмів досягнення відповідного культурним нормативам рівня розвитку різних форм соціальної практики [10].

На сьогодні відсутній єдиний стандарт і змістове наповнення даного конструкту культурології. Так, існує гранично вузьке розуміння прикладної культурології як методології розвитку соціально-культурної сфери, організації соціально-культурної діяльності. Найбільш широким є трактування прикладної культурології як міждисциплінарної галузі, що вміщує безліч соціокультурних практик [3, с. 55]. У такому випадку з даною сферою співвідносяться усі дослідження, які стосуються практичного аспекту і які у певний спосіб пов’язані зі сферою культури. Таке розуміння прикладної культурології сприяє синтезу власне культурології та інших наукових дисциплін, таких як соціологія культури і мистецтва, культурна антропологія, історія культури та ін. Найбільш поширеним є визначення прикладної культурології як наряду культурології, що займається опрацюванням культурної політики і проблем соціально-культурного проектування. Крім того, до прикладного аспекту належать такі напрями, як соціально-культурне проектування та організація, соціалізація і інкультурація особистості; охорона культурної спадщини; краєзнавство та ін. [9; 11].

Мета статті. Таким чином, метою даної статті є дослідження дисциплінарного статусу одного з найсучасніших напрямів культури — прикладної культурології як конструкту культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблематичність ґрунтового й однозначного визначення прикладної культурології як конструкту культури пов’язана здебільшого з теоретико-методологічними та предметними характерологічними особливостями: зарахування різних питань до досліджуваної наукової галузі визначається за поставленими завданнями і логікою побудови дослідження. Одні і ті самі проблеми можуть бути водночас адресовані до предметної сфери відразу кількох наукових напрямів. Це безпосередньо стосується і такого наукового об’єкта, як культура. В культурології культуру розуміють гранично широко — як штучне середовище, створене людиною [11, с. 20]. Як уже сказано вище, крім культурології, культура являє собою об’єкт у більшості гуманітарних дисциплін, таких як філософія, історія, психологія, археологія, соціологія та ін., і тому для неї вагомим значення має аспект досліджуваного об’єкта. Якщо для мистецтвознавства важливі художньо-образні форми, в яких втілюється культура; для психології — вплив культури на поведінку і психологічні стани індивіда, то основу культурологічного аспекту становлять визначення загального і особливого в різних культурах, осмислення процесів взаємодії різних людських цивілізацій, вивчення світогляду людини, її повсякденного життя, з’ясування можливостей самовизначення та самореалізації людини в умовах, що змінюються соціальних і природних умовах [9]. Так, наприклад, соціально-культурна діяльність може бути предметом дослідження в педагогіці, економіці, соціології та прикладній культурології. Усе залежить від розглянутих аспектів і кінцевої мети дослідження, якими саме в прикладній культурології є побудова конкретної культурологічної моделі, що включає опис, роз’яснення ключових проблемних ділянок досліджуваного явища,

можливостей трансформації та адаптації до конкретних соціально-культурних умов і запитів [7, с. 103].

Серед теоретико-методологічних особливостей прикладної культурології перш за все слід наголосити на різноманітності застосовуваних методів, на специфіці вибору методологій для кожного конкретного дослідження. Культурологія використовує увесь загал філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів. Отже, якщо фундаментальна культурологія тяжіє до застосування філософських методів із граничним рівнем теоретичності, то прикладна культурологія завдяки своїм характерологічним особливостям віддає перевагу більш конкретним методам, які дозволяють одержати потрібні кількісні та якісні характеристики досліджуваного предмета. У культурології вибір методів обумовлений поставленими цілями і вирішуваними завданнями певного дослідження. У прикладній культурології під час з'ясування зв'язків, відносин і дій, які витікають з них і виникають у процесі розвитку певного культурологічного феномену, що є невід'ємним конструктом культури, використовується структурно-функціональний метод; у дослідженнях, присвячених міжкультурній взаємодії, в аналізі смислів культури, висвітлених у текстах, символах, жестах, застосовується герменевтичний метод. Якщо, прикладне культурологічне дослідження передбачає кількісне виявлення точного змісту повідомлень певного тексту за допомогою формалізованих процедур, наприклад, в економіці культури, тобто в маркетологічних дослідженнях, для з'ясування попиту на якийсь товар, тоді застосовується контент-аналіз. Таким чином, прикладна культурологія використовує усю ширину методів соціально-гуманітарних наук, що дозволяє їй провести детальний і різнобічний розгляд кожного конкретного випадку, що має місце в тій чи тій культурі.

Стосовно структурологічного конструкту і конструкту рівнях культурології, то, будучи інтегративно-міждисциплінарною сферою

дослідження, культурологія співвідноситься з суміжними з нею дисциплінами, які досліджують культуру, а саме — філософією культури, мистецтвознавством, соціологією культури, культурно-соціальною антропологією, етнологією та етнографією, психологією, філософією, історією та ін.

З урахуванням предметного поля і вирішуваних завдань у культурології, як і будь-якій іншій науці, розрізняють два рівні знань: фундаментальний і прикладний, виділяючи при цьому такі дисципліни, як фундаментальна культурологія і прикладна культурологія. Фундаментальна культурологія досліджує найбільш загальні закономірності історичного та соціального існування та функціонування культури. На цьому рівні розробляються основні методи дослідження культури та понятійний апарат, описуються типи та взаємодії культур. Прикладна ж культурологія орієнтується на використання фундаментальних знань про культуру з певною практичною метою. Розглянемо характерологічні особливості і відмінності між прикладною та фундаментальною сферами культурологічної науки, що можна визначити за цілями і специфікою вирішуваних завдань.

Отже, для фундаментальної культурології характерним вбачається розвиток теорії культури, пошук і розширення знань про сутність, закономірності та механізми зародження і розвитку культури; а для прикладної культурології характерно задоволення потреб соціальної практики, розробка моделей вирішення конкретної культурологічної проблематики.

Така зовнішня спрямованість інтересів впливає і на розуміння об'єкта прикладної культурології. Залежно від поставлених цілей і вирішуваних завдань об'єктом прикладного дослідження може стати будь-яке соціальне явище, на яке впливає культура. Основним завданням прикладної культурології можна визначити наукове забезпечення процесів розв'язання

соціальних проблем, що засноване на використанні знання про механізми і фактори розвитку культури [7, с. 65]. Прикладна культурологія забезпечує наукову базу для практичних дій у сфері культури, використовуючи теоретичні знання фундаментальної культурології в оптимальному поєднанні з емпіричним матеріалом. Таким чином, ключовою проблематикою прикладної культурології є прогнозування, проектування і управління культурними процесами в суспільстві.

Предметом прикладної культурології можна назвати процес формування, функціонування культурного середовища. До предметної галузі також належить вивчення мотивів залучення людини до культури, форм і технологій організації культурного життя. У межах прикладного конструкту культурології розглядають проблеми особливості соціокультурної діяльності, ефективність культурної політики на різних рівнях, а також менеджменту у сфері культури. Прикладна культурологія досліджує та розробляє спеціальні технології — моделі управління культурними процесами в суспільстві, аналізує та вирішує на практиці конкретні завдання, пов'язані з культурною практикою. Крім того, предметна сфера прикладної культурології за останній час розширилася завдяки дослідженням у сфері мес-медіа, креативних індустрій і міжкультурних взаємодій, інтернет-ресурсів та інформаційного середовища [8; 10].

До основних напрямів прикладної культурології як конструкту культури належать аналіз організації і технологій культурного життя суспільства; введення спеціальних культурних технологій; механізми реалізації різних форм соціокультурної практики; діагностика і прогнозування культурних процесів; соціально-культурне проектування і організація культурного життя суспільства; діяльність соціокультурних інститутів і організацій культури; менеджмент у сфері культури; розробка культурної політики, її стратегії та механізмів; економіка культури;

дослідження розвитку творчих індустрій; мультимедійні проекти з використанням ІТ-технологій та ін.

Прикладна культурологія як конструкт науки культурології має низку характерологічних особливостей, що вказують на специфіку такого різновиду знань. Перерахуємо деякі з них. Це прикладний рівень культурології, такий як функціональна спрямованість, гранична характерологічна особливість. Функціональна спрямованість прикладної культурології пов’язана із використанням фундаментальних знань і виводить сферу інтересів за межі культурології як науки, що досліджує соціальну дійсність. Гранична характерологічна особливість прикладної культурології пов’язана здебільшого з використанням концепцій і методологій таких наук, як політологія, соціологія, економіка, менеджмент та ін. У результаті знання, напрацьовані фундаментальною культурологією, трансформуються в теоретико-технологічну модель, яка, крім стратегії дій, опису технологій і методик обов’язково має містити теоретичну конструкцію досліджуваного явища [7, с. 109].

Висновки. Розглядаючи прикладну культурологію як конструкт культури, слід наголосити, що практичний аспект, який простежується у науках про культуру завдяки появі даного рівня дослідження свідчить про завершення процесу формування культурології як науки. Так, в українській науці культурології прикладна культурологія торує етап завершення інституалізації, одним із найважливіших етапів якої було поява Паспорта спеціальностей: 26.00.04 — українська культура. 26.00.05 — Музеєзнавство. Пам’яткознавство. 26.00.06 — Прикладна Культурологія. Культурні практики [12]. Таким чином, під прикладною культурологією розуміють галузь науки, яка досліджує культуру з метою прогнозування, проектування і регулювання культурних процесів, спеціальні культурні технології, способи трансляції культурного досвіду і механізми здійснення різних форм соціокультурної практики [12].

Отже, прикладну культурологію можна визначити як конструкт культурології, що вивчає принципи і технології цілеспрямованого управління культурою та орієнтованою на практичне використання фундаментальних знань з метою прогнозування, проектування і регулювання актуальних культурних процесів. Крім основних напрямів, які безпосередньо стосуються культурної політики, механізмів управління культурою, економіки культури, медіа-індустрій, прикладна культурологія висвітлює питання проектної діяльності в сфері культури, арт-менеджмент, особливості сучасних культурних практик (наприклад, сучасні міські культурні практики: театралізації, флеш-моби, інсталяції, виставки та ін.), та торкається питань функціонування медіакультури та інтернет-ресурсів, що можна розглядати як механізм, який має помітний вплив на формування сучасної людини, культури і способу життя. Однак варто наголосити, що такий аспект прикладної культурології можна вважати варіативним і таким, що залежить від різного роду факторів, таких як соціальний запит суспільства, характерологічні функціонування культурних інститутів, специфіка культурологічних проблем та ін. Незважаючи на широкий спектр питань, що входять до сфери прикладної культурології як конструкту культури, її основною характерологічною особливістю можна назвати теоретико-методологічне обґрунтування принципів і моделей, які забезпечують потенційні спроможності розв’язання соціально-культурної проблематики.

Література

1. Нагорна Л.П. Історична культура: концепт, інформаційний ресурс, рефлексивний потенціал. Київ: ІПіЕНД, 2014. 382 с.
2. Концепт культури: теоретико-методологічні та прикладні аспекти: зб. наук. пр. Інституту культурології Нац. акад. мистецтв України. Вип. 2. 2011. 320 с.
3. Копієвська О.Р. Трансформаційні процеси в культурі сучасної України : монографія. Київ : НАКККіМ, 2014. 296 с.
4. Богуцький Ю. П. Самоорганізація культури: онтологія, динаміка, перспективи. Київ: ІК НАМУ, 2008. 200 с.
5. Волков С.М. Концептуальні засади мистецької освіти — проблеми європейської інтеграції. Київське музикознавство: Культурологія та мистецтвознавство: зб. ст. Вип. 18. Київ, 2005.
6. Бабенко В. Аналіз бюджетного фінансування галузі культури і мистецтва у 2018 р. URL: <http://uccs.org.ua/wp-content/.pdf> (дата звернення: 20.09.2019).
7. Чікарькова М. Сучасна культура: проблеми аксіології і термінології: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 240 с.
8. Волинець В.О. Віртуалізація культури в добу інтернет-технологій: дисертація на здобуття наук. ст. канд. культурології зі спеціальності 26.00.01 — теорія та історія культури. Київський національний університет культури і мистецтв. Міністерство культури України. Київ, 2019. 235 с.
9. Малкін В.М. Психологічні особливості самоконститування суб'єкта у віртуальній реальності: автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. психол. наук: 19.00.01. Одеса, 2013. 20 с.
10. Кокшаров Н.В. Взаимодействие культур: диалог культур. URL: <http://credonew.ru/content/view/352/28/> (дата звернення: 10.10.2019).
11. Леві-Строс К. Структурна антропологія; пер. з фр. З. Борисюк. Київ:

Вид-во Соломії Павличко «Основи», 1997. 387 с.

- 12.Паспорти спеціальностей. 26.00.04 — українська культура. 26.00.05 —
Музеєзнавство. Пам’яткознавство. 26.00.06 — Прикладна
Культурологія. Культурні практики. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v06_5330-07 (дата звернення
12.10.2019).